

I forordet oplyser den forhenværende statminister, at disse erindringer er uddrag af et større erindringsværk. Det, der her gives, er da også kun lidt; men der er en udmærket om end noget kort skildring af miljøet i et officershjem i Fredericia under 1. verdenskrig. Efter dette gives nogle glimt af den kreds, Kampmann færdedes i som ung, af hans ægteskabelige forhold samt af hans sygdomsanfald i statsministertiden. Egentlig politisk stof er der ikke; dette kommer forhåbentlig i den større fremstilling.

Vagn Dybdahl

Ellen Hørup: Undertrykkere og undertrykte. (Rhodos, 1971). 153 s.

Som Ellen Hørup tænkte og talte, sådan skrev hun, skarpt og varmt, og med en pen, der var en direkte påfaldende arv fra faderen Viggo Hørup. Som han, hørte hun til sin sidste stund livet til, var trods sine 81 år næsten ungpigeagtig optaget af alt omkring vågne og vagtsomme ånd, der bevarede hendes ungdommelighed, i det indre, som i det ydre. Semper ardens, altid brændende for store sociale opgaver, hun ville have løst, eller for nye tanker, der skulle værnes. Hendes fysiske lethed var forbavsende, hendes udholdenhed ikke mindre. Hun takkede vegetarianismen derfor.

Fra sin af hende beundrede far havde hun fra ret ung taget hans kampmod og hans politik som et eje. Gennem ham havde hun fået sin gode placering i »Politiken«s inderkreds, og på den store arena ville hun som journalist gå uforsagt i ledning mod de stærke, for de svage. Med brændende ildhu blev hun i stigende grad som tiden gik hans levendegjorte tanke.

Ellen Hørup gik sine egne veje. De var betingede af hendes frihedstrang og følsomme samvittighed. Hun var sig selv, brød sig kun lidt om, hvad andre mente, når de ængstedes ved den blanding af noget højest kvindeligt og noget ungdommeligt udfordrende. Hun stolede på sig selv, hun ville noget. At være Viggo Hørups datter var en forpligtelse. De stigende forventninger til hende, indfriele hun i fuldeste mål.

Medens hendes far kun een gang havde været i udlandet, da han som ung af en fejltagelse strandede med en sejlbad på Skånes kyst, fór hun selv viden om i verden, tog årevis ophold i det fremmede. Den hjemlige rigsdagspolitik interesserede hende ikke, med talent for mange sprog og rig humanistisk viden, blev hun en kulturel, politisk og social verdensreporter i stor stil. Det var de levende skæbner hun tog sig af. Hendes hjertes medfølelse gjorde hende til den danske presses ypperste kvindelige journalist. Her var hun i bedste øjeblikke sin geniale faders datter og efterfølger. Paragrafferne for den menneskelige tilværelse betød ikke meget. Selv sagde hun, at aldrig havde hun skrevet om andre end dem, der ikke havde nogen ret. Menneskene stod først. Derfor følte hun sig på linie med borgmester Carl Lindhagen i Stockholm. Hun beundrede ham, hans politik forstod hun. Begge havde de hjerter i brand.

Altid var hun på vagt, stedse ville hun med i kampen for retfærdighed, og hendes journalistik viser os hende stadig på jagt efter idealet, hvor det så var at finde i den store verden. Hendes tre læremestre var Albert Schweitzer, der hævdede de undertrykte farvede folk, englænderen A. S. Neill, der løftede de fortrykte børn ved at give dem kærlighed, og endelig Mahatma

Gandhi, der befriede Indiens millioner ved at give dem fred. – Som politisk journalist havde hun arvet sin faders tankeklarhed og enestående sprogsans. Hun havde hans billedskabende evne og smidighed. Hun kendte kulissespejlet bag den internationale politik så godt som nogen trænet diplomat, og som Viggo Hørup kunne hun se ind i fremtiden. Når hun skrev om den store politik, begrundede hun sit standpunkt. Så hun, at hendes bedømmelse var rigtig, blev det for hende en bekræftelse af de kommende begivenheder.

Bogens fem kapitler rummer 25 artikler, der i et tværsnit viser, hvad det var, der lå Ellen Hørup på sinde. Hun ville fred og retfærd i verden, men hun var klar over, at man ikke nåede dette mål uden en radikal og dybtgående revolution, ikke mindst af den menneskelige indstilling. Hvor hun så sig om, mødte hun kraftige spirer til krig. De nærmedes overalt af misforholdet mellem jordens ydeevne og befolkningens vækst. Så længe der er »en himmelråbende ulighed både i materiel og intellektuel henseende«, skriver hun, »vil der være ufred«. Verdensulykke ligger i sult, undertrykkelse og uret, og den tilintetgørende katastrofe nærmer sig hastigt dag for dag. Vil man forsøge at redde, hvad reddes kan i den elvte time, må man støtte de svage befolkninger i stedet for kolonistaterne og de feudale mere eller mindre fascistiske regeringer. Det er umuligt at nå uden gennemført demokrati.

Gennem år levede Ellen Hørup i Italien, og ved rejser rundt om i alle egne, hvor turisten sjældent kommer, lærte hun landet og folket at kende som få, Hvad hun skrev derfra, er rystende, men sandt. Var hun blandt arbejdere og bønder, så hun, at de »levede i den yderste elendighed, er

ikke alene fattige«. Gennem generationer har de været så fuldstændig afskåret fra forbindelse med omverdenen, at deres privatliv, deres tanker og følelser følger ganske de samme baner som i en fjern fortid. De fleste er analfabeter, og selv de, der som børn har gået i skole, glemmer hurtigt, hvad de har lært, fordi de aldrig får brug for det. De har aldrig læst en avis eller haft en bog i hånden, aldrig skrevet et brev eller selv læst et, hvis de har fået et. – Men den dag er nær, da de ikke vil mere. De er ved at bryde op fra deres hytter og huler og er begyndt at rydde jorden og pløje den og tilså den. Kvinderne er i spidsen, her som på så mange felter. Det italienske jordspørgsmål optog Ellen Hørup meget. Det var hende en stor glæde at se, at de skiftende regeringer, som alle gav gyldne løfter, lidt efter lidt blev tvunget til at tage fat på jordreformen. Kun den kan dæmme op for den voksende arbejdsløshed, fordi fabrikkerne lukker, kun adgang til jorden, der er ubenyttet nu, kan standse prisstigningerne, der sætter hele landet i uro. For Ellen Hørup skyldes miseren de svage regeringer og paven, den katolske kirkes øverste. De handler ikke, fordi de ikke vil gå »imod deres forbundsfæller, godsejerne og fabrikanterne«. Katolikkerne i parlamentet har »en sand rædsel for at krænke ejendomsretten«, og de »savner mod til at slå ned på luksusen, sløvheden eller den forbryderiske dumhed hos dem, der forbeholder sig jorden til jagt, der hvor arme uden arbejde og maver uden mad har en hellig ret til at arbejde og spise«.

Med samme kritiske blik som hun ser på Italien, analyserer hun Amerika og Østen. Billedet er trist. Magtpolitiken sidder i højsædet i USA. To verdenskrige har intet som helst for-

andret. Det er den samme mennesketype, der sidder ved magten, det er det samme spil, der planlægges. Med den samme indsats af millioner af menneskeliv om den samme gevinst – magt.

Om forholdene i Østen siger Ellen Hørup mange kloge ord, og det er til Østen med Indien som centrum hun sætter sit håb, det er her fred ikke har mistet sin betydning. At hun også kommer ind på jødespørgsmålet og Palæstina, siger næsten sig selv. Også her er hun lønnende at følge. At Palæstina endnu ikke er blevet det hjem, hvor de fredløse har fundet fred, må erkendes. Det er heller ikke blevet det jødedommens hjerte, det centrum, hvor hele verdens jøder ved, at deres religion, deres skikke og deres historie dyrkes og æres. Den eneste løsning på Palæstinaproblemet må foregå ved zionismens medvirken. Den er uomgængelig nødvendig. Et genopbygget jødisk Palæstina ville tilfredsstille på en gang drømmenes og virkelighedens krav. Det bør, trods alt, ligge indenfor mulighedens grænse.

De sidste kapitler er om børnene, der for Ellen Hørup er fremtiden. At hun til det yderste er radikal i sin indstilling er kun, hvad man måtte vente. Mange vil være uenige med hende, men ingen vil benægte, at hendes hjerte banker i hver linie. Kort sagt, hvad hun vil, for at hjælpe den opvoksende slægt, er en udrensning i skolen. Hun vil af med alle dem, der holder på kasernes skolen, gengældelsessystemet og disciplinen. Som det stod for hende, sad skolernes lærere ikke i deres embeder for børnenes, de unges skyld, men for at opretholde et system, »der sikrer overklassen magten, og som er betingelsen for fremtidige nazistiske overfald. Ud med vor egen nazisme«.

En lille bog, der sætter mange tan-

ker i bevægelse, og ægger til diskussion om tidens største problemer.

Johannes Lehmann

Anders Bjørnvad: De fandt en vej. Den allierede overflyvning af Danmark under besættelsen og hjælpen til nedstyrkede britiske og amerikanske flyvere. (Odense University Press, 1970). 205 s.

Den luftkrig, der udspillede sig over Danmark under 2. verdenskrig er ikke tidligere udforsket. Anders Bjørnvad konstaterer på grundlag af indgående arkivstudier, at mindst 1600 allierede flyvere blev skudt ned over dansk landområde i besættelsesårene på vej til eller fra bombemål i Tyskland. De 1200 omkom. Det er om de ca. 400 overlevende, bogen koncentrerer sig, og blandt disse især om de ca. 100 flyvere, som det takket være en blanding af spontan hjælpsomhed fra befolkningen og organiseret indsats af modstandsbevægelsen lykkedes at bjerge sig ud af landet til det neutrale Sverige. Forfatteren når til det resultat, at muligheden herfor praktisk taget ikke eksisterede før 29. august 1943 – det lykkedes kun for en enkelt – men i hovedsagen blev skabt ved etableringen af de illegale ruter over Øresund under jødeforfølgelsen i oktober 1943 og deres forlængelse bagud i landet med organiserede flugtruter.

Sin levende fortælleevne og sans for at skabe atmosfære gennem små, realistiske detaljer har Anders Bjørnvad bevaret fra sin første bog, »Natten, der varede otte dage«, som i et næsten genialt snit fastholdt våbenedkastningerne natten til den 21. februar 1945 og gjorde dem til repræsentant for hele denne virksomhed. Denne gang gnaver stoffets monotone skridtgang